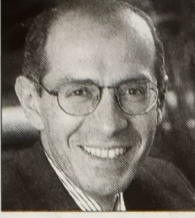

Amerika'nın modernitesi, modernitenin Amerika'sı

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

L 980'lerde Amerika'da yazılan her şey bir şeyin sonunu ilan ediyordu: Sanatın, siyasetin, ideolojilerin sonu. Daniel Bell bu sürece bir de ad bulmuştu: Sonculuk (endism). 1990'lar ise belki bu anlayışın bir uzantısı

olarak, yani her şeyin sonuna erişildiği varsayılarak, 'geri(ye) dönüş'le uğraşılıyor. Gündelik dil bir fiile bu anlamı kazandıran 're' öntakısıyla yapılan kelimeleri üretmek, hayat o kelimelerin ifade ettiği eylemleri gerçekleştirmekle meşgul: Amerika atıkları geri döndürüyor, (recycle - Türkçede buna 'geri kazanım' deniyor), her şeyi yeniden yapılandırıyor (restructure) ve nihayet her şeyi yeniden düşünüyor (rethink). Bir anlamda Amerika geçmişte bıraktığı her şeyi elden, gözden geçiriyor.

Bu oluşumu insan New York ölçeğinde bir yerlere oturturken zarlanmıyor değil. Her şeyin bir gelecek düşü içinde yaşandığı bu kentte, bu durumu açıklayabilecek bir gerekçe ararken, 1980'lere 'geri dönmek' zorunlu. Çünkü o yıllara post-modern (her şeyi kısaltmayı alışkanlık haline getiren Amerika buna da artık 'po-mo' diyor) yıllar demek çok şeyi çözmeye yetiyordu. Modernitenin gelecekçilik ve öncülük (avangardizm) tutkusuna karşılık postmodernite geçmişe, geleneğe dönüşü, savunmasa bile öne çıkarıyordu. Bu da en çok sanatsal ifadede kendisini gösteriyordu. Sanat ve mimarlık, varolan teknoloji ile üretilmiş nesne anlamına gelen 'modern'le geçmişte üretileni yan yana koymakta, 'eklektik' bir dünya kurmakta artık sakınca görmüyordu. Öylelikle de her şeyi 'yeniden keşfediyor'du. Bu 'geç kapitalizmin kültürel mantığı'ydı. New York, bu anlayışın kalesiydi. Ne olmuştu, acaba moderniteden vaz mı geçilmişti? 1990'ların sonunda New York'ta karşılaşılanlar düşünülünce soru geçerliliğini bugün de koruyor.

Bir farklılık yok demek, insafsızlık olur. 80'lerin hareketli, ancak 'pomo' diline karşın, bugün her ifadeye daha ziyade bir soğukluk hâkim. İzleyenle izlenen arasında bir uzaklık var. Minimalizm belki artık yalnızca bir yöntem ya da bir üslup ögesi ama kendisini hissettiriyor. Bu, Japon kültürünün bu dünyada her gün biraz daha artan ağırlığından da kaynaklanan bir durum. Galerilerdeki işlerden çok, moda ve mimarlık tasarımlarında ortaya çıkan bu sonuç, herhalde ancak Amerika'yla modernite ilişkisini kurcalayarak anlaşılabilir.

Amerika aslında modernitenin kıtası. Bu toplumun bir modernite öncesi tarihi neredeyse yok. O da teknoloji ve ekonomi kökenli bir kavram olarak anlaşılmalı. Kapitalist gelişme, ilerleme, kalkınma ve teknoloji verimlerinin gündelik hayatta kullanılması modernleşmenin neredeyse tek tanımı. O anlamda modernizm sürekli bir değişimi öngörüyor. Ne var ki zihniyet değişimi teknolojik değişim kadar kolay gerçekleşmiyor. Amerika, ideolojik değişimin asıl hissedildiği sanatta, moderniteyi, Serge Gilhaud'un deyişiyle Avrupa'dan alıyor. Çalan da Amerika değil, New York. O noktadan başlayarak bu kent sanatta avangardizmin, yenilikçiliğin Mekke'si. O halde 'pomo' ve ona bağlanabilecek 'eskiye dönüşü' içeren bir anlayış ne ifade ediyor?

Yenilikçilikten başka hiçbir şeyi. O 'eskilik' varolan dilin önceden tanımadığı bir 'yenilik' olarak giriyor gündelik yaşama ve bir üslup ögesinden başka bir şey değil. Bu anlamda da 'modern'in bir ifadesi olarak beliriyor, ama şu koşulla birlikte:

Modernitenin Amerika'sı biliniyor. O, 'Amerikan rüyası'dır ve kapitalizmle teknolojinin dünyasıdır. Onu, orta sınıf ve taşra Amerika'sı yaşadı. Ama bir de Amerika'nın modernitesi var. Entellektüalizmin bu gerçeğini ise yalnızca metropoller ama en çok New York soludu ve soluyor ve post-modernizm denen şey bu kent için bundan öte bir şey değildir. Belleğe, geçmişe, geleneğe vurguda bulunsa da, o, bu kent için farklı ve yeni olmanın bir parçası. O da doğal, çünkü modernitenin postmodernite olarak sunulduğundaki çelişkiyi ancak bu kentin her şeyi altüst eden çılgınlığı başarabilir, ondaki 'pomo' tadı ancak bu kent çıkarabilirdi.